

MAŠA KOLANOVIĆ

Olja Savičević Ivančević: **Adio kauboju**

U boljoj polovici hrvatske prozne produkcije unazad 10 godina na prvome su se mjestu popularnosti našli tekstovi koji tematiziraju i problematiziraju dinamične društvene promjene rata i poraća, proza čiji je kronotop redovito tranzicijski urbani okoliš kojeg se artikulira najčešće kroz vizuru rodno kodiranog muškog pripovjedača. Taj je kronotop najčešće ispunjen likovima s društvene margine, autsajderima u sistemu, likovima čiji je identitet u pozadini burnih društvenih promjena ozbiljno poljuljan. U referencijalnom sloju tog tranzicijskog urbaniteta privilegiranog u novijoj hrvatskoj prozi, Zagreb je bio neizostavan simptom društvene anomalije i stalna kulisa pripovjedne radnje. Ta je proza isprva bila dobrodošli iskorak iz nacionalističkog kiča prema problematiziranju tranzicijske tame da bi kasnije prerasla u žanrovski fenomen s gotovo ustaljenim obrascima. I taman kada smo pomislili da na Zapadu nema ništa novo, u scenu javnog života književnosti dojahala je Olja Savičević Ivančević s romanom *Adio kauboju*. Olja Savičević Ivančević, ranije poznata publici po nagrađivanim djelima, zbirci priča *Nasmijati psa* i zbirci poezije *Kućna pravila*, napisala je svoj prvi roman koji je nesumnjivo prodrmao žanrovsku, problemsko-tematsku ustaljenost suvremene hrvatske proze i pokazao kako se i o tranzicijskom kronotopu može pisati na posve originalan način, na način da se istodobno sačuva specifična boja lokaliteta, a pritom ne ugrozi univerzalnost koju svaka dobra priča treba imati.

Roman pripovijeda glavna junakinja Dada, koja se nakon izbjivanja u metropoli privremeno vraća u Staro Naselje u kojem od djetinjstva nosi nadimak Ruzinava. U Starome Naselju su Ruzinavina prgava sestra i mama koja je u romanu imenovana krnjim označiteljem Ma. Ma nakon samoubojstva sina i prerano preminulog muža postaje ovisnica o tabletama, a sestrina zabrinutost za Ma dovukla je i Ruzinavu u Staro Naselje. No, to nije jedini razlog njezina dolaska. Dublji se motiv nalazi u njezinom pokušaju istrage okolnosti koje su dovele njezinog mlađeg brata Danijela do samoubojstva, njegovu povezanost s lokalnim frikom Her Profesorom, veterinarom za kojeg postoji sumnja da je pedofilski iskorištavao Danijela. U tom kratkom boravku, Ruzinava upada u avanturu s lokalnim žigolom Anđelom koji bizarnom smrću pogiba na filmskom setu

kaubojca snimanog u blizini Naselja. Kroz tu priču kao kroz pripovjedni retrovizor prolazi djetinjstvo u Starom Naselju, pripovjedna analepsa na vrijeme igre kauboja i indijanaca, mitske igre jednog djetinjstva okrutnog kao male dječje horde iz *Gospodara Muha* Wiliama Goldinga. Tako otprilike glasi kratka i intrigantna fabula romana dok ono najbolje čitatelja čeka u njezinoj realizaciji, u samome stilu pripovijedanja i semantičkim strategijama ovog iznimnog teksta. Naspram intrigantnoj fabuli koja "više sakriva nego što otkriva", semantička strategija pripovijedanja u svoje središte polaže atmosferu i mentalnu anatomiju Starog Naselja, dalmatinskog mjesta uz magistralu koje ima pastoralni centar, skladišta kojekakvih firmi, birtiju uz neizostavne izbljedjele postere Ante Gotovine kao prostorne označitelje. To je mjesto pored kojeg plove ruske jahte, kako je to kazano u romanu, veće od kuća mještana. To je mjesto metafora za mentalnu figuru toposa o kojem ovaj roman pripovijeda, stalno mjesto inspiracije ove autorice vezane za dalmatinski lokalitet nekim tipom *love-hate* odnosa. Dalmacija u romanu Olje Savičević nije raj *male zemlje za veliki odmor* niti *Mediteran kakav je nekad bio*. Ta je Dalmacija najbliža Dalmaciji "suzi slanoj" iz stihova splitskih bendova TBF-a ili Dječaci, istodobno lijepa i frustrirajuća, puna boja, mirisa, neobičnih i ne uvijek ugodnih.

Za razliku od mimetičkog modela pripovijedanja kakav dominira u ostatku suvremene hrvatske proze, pripovijedanje u romanu *Adio kauboj* zadržava taman onoliko mimetičnosti koliko mu treba da ne sklizne u poeziju. To je pripovijedanje zasićeno stilskim figurama pri čemu dominira sinestezija mirisa, okusa, boja i zvukova koji su artikulirani u stalnoj borbi erosa i thanatosa, senzualnosti i okrutnosti pri čemu je tijelo glavni osjetilni organ pripovjednog glasa. Kroz semantiku tijela prelamaju se svi slojevi ovoga romana: ono je senzualno, raskomadano, umirujuće i raspadjuće. Ovaj je roman tako pripovijedan zavodljivo i ostrašćeno, u njemu se svaki referencijalni sloj topi u fatamorgani samodostatnih označitelja. No, uz ovakvu pripovjednu strategiju romana fascinantno je što pripovjedačica istodobno zadržala kritično oko u pričanju priče što pokazuje da pravi pisac ne mora birati između teme i načina njezine izvedbe, već da pravi pisci uspijevaju sretno spojiti jedno i drugo. Krikovi provincije, ustajalosti, dosade, ružnoće i netrpeljivosti čine mentalnu figuru Starog Naselja, a ona bi se dala zgusnuti u metaforički poučak grafita *Stranče, ovdje te zakon ne štiti*, rečenice koja funkcionira gotovo na razini popularnokulturnog naratema, legendarne rečenice iz kakvog filma,

kaubojca, naravno, i koja se pamti baš kao "Iskreno draga moja, baš me briga" ili "Are you talkin' to me?". Ta rečenica najbolje opisuje Staro Naselje jer ono je ustvari staro, arhetipsko *nasilje* prema drugom, drugačijem i u pravilu slabijem. Taj stranac je ovdje svatko tko se ne uklapa u čvrste žanrovske okvire provincije kao što su Danijel, sanjivi lik s „nogama na zemlji i glavom u oblacima“, Her Profesor, ranjivi frik sa željom da doživi nešto sjajno – što u prašnjavom, Starom Naselju zasigurno neće pronaći.

I na kraju da kažemo riječ-dvije o kaubojima. Sam roman konceptualno nosi lucidna poredba Dalmacije i Divljeg zapada: na tematskoj razini, kaubojci su mitsko mjesto djetinjstva glavne junakinje i njezinoga brata. Igra na dobre i zle momke s Divljeg zapada obilježila je njihove dječje dane u Starom Naselju, a opsjednutost kaubojcima, filmskim glumcima i filmovima Ruzinava i Danijel su gotovo arhetipski naslijedili od oca, pasioniranog filmofila. Na fabulativnoj razini roman koketira sa žanrovskim okvirom vesterna, propitujući njegovu rodnu politiku koja je ženi malo kad dala ulogu pravog protagonista. Ovaj roman na svojevrsan način možemo čitati i kao rodno preispisivanje mahom patrijarhalnog žanra vesterna. Glavna junakinja na aktancijalnoj razini funkcionira kao kauboj, njezine su vrijednosti istina, pravda i čast. Ona je istodobno neodoljiva i fatalna poput pravog kauboja, usamljenog jahača koji se ne veže nigdje i ni za koga i koji uvijek odlazi kad sve poprimi ustajali i predvidljiv tijek. Ruzinava tako na kraju odlazi u nepoznato, baš kao Blondie alias Clint Eastwood u filmu *Dobar, loš, zao* Sergia Leonea. Ali umjesto moralnog poučka, od pripovjedačice ćemo na kraju dobiti tek poetsku sjetu i nostalgiju za životom, opojnim i strastvenim. Kaubojci su s treće strane popularnokulturna *lingua franca* ovoga romana. Filmske rečenice, filmski glumci intertekstualno prožimaju roman dok se s četvrte strane kaubojac pojavljuje kao sadržaj samog dijegetičkog univerzuma. Naime u blizini Starog Naselja snima se pravi pravcati kaubojac s američkim glumcima i domaćim statistima. A snima se blizu Starog Naselja jer ono svojom estetikom podsjeća na prerije Divljeg zapada s time da je snimanje u ovom dijelu svijeta mnogo jeftinije. No, filmska je ekipa malo podcijenila opasnost dalmatinske fotokopije Divljeg Zapada. Na divljem istoku dočekalo ih je nepredvidljivo ludilo u obliku lika Marije Čarije koja je u istjerivanju pravde za svoju kokoš napravila bizaran pokolj. U tom potezu ove dalmatinske oridinalke stavljena je točka na dijegetički univerzum Starog Naselja. Ono što slijedi je metatekstualni okvir romana u kojem

pripovjedačica ostaje bez svojih bilježaka koje je ukrala stanovita tajanstvena spisateljica Nula.

Da završim, *Adio kauboju* jest roman o ovome sada i ovdje, ali ispričovijedan na univerzalan način koji nije namijenjen tek prosječno isfrustriranom istočno-europljaninu. Ako je *Adio kauboju* romaneskna pjesma za što postoje dosta uvjerljivi argumenti, onda je Olja Savičević Ivačević prozni Ennio Morricone.